

Státnost česká a československá, tradice a kontinuita

- CZ24 News | 14. srpna 2023

ČESKO/SLOVENSKO: „Při vzniku Československa jeho zakladatelé si byli vědomi, že jde jen o první krok na cestě k moderní státnosti. Mnohem obtížnější mělo být tento stát udržet jako jednotku vnitřně konsolidovanou a trvalou. Vedle faktoru času - alespoň padesátiletí společné státní existence, shodných státních osudů a kulturních tradic i faktoru hospodářského, měla integrující roli sehrát státní idea - republikánská idea československá, místo monarchistické a teokratické ideje státu rakouského, která ztroskotala.

Státnost v sobě obsahuje aspekty objektivní i subjektivní – tedy i vůli občanů po státu a jeho udržení. Státností lze v současné době rozumět především existenci a trvání samostatného státu a ztotožnění se jeho příslušníků s tímto státem a s jeho hodnotami. V nich projevují vůli k identitě odlišné od identity jiné. Státnost vyjadřuje kontinuitu mezi minulostí, přítomností a budoucností státu. Vychází z vědomí o trvání a trvalosti státu a z odhodlání jej udržet a rozvíjet i nadále v zájmu ochrany jeho obyvatel, národa chápaného spíše v politickém než jazykovém pojetí. Státnost zahrnuje i státní vědomí a úsilí lidu, národa o zachování existujícího státu nebo obnovení státu ztraceného. Český národ po roce 1918 bezpochyby ztotožnil svou státnost se státností československou a jeho státní ideou byla demokratická idea československá. Nepodařilo se mu však dosáhnout, z důvodů mezinárodněpolitických i vnitropolitických, aby takové vědomí státnosti bylo přijato všemi občany i jiných národností a existující stát trvale integrovalo. Zejména se nepodařilo získat německou menšinu, která vznikem Československa ztratila své bývalé privilegované postavení. Naproti tomu zcela pozitivní postoj k Československému státu mělo židovské obyvatelstvo, jež bylo v demokratické republice i reálně zrovnoprávněno.

Pojetí národa nebylo založeno na zdůraznění “kmenové příslušnosti”, jako v prostředí německém, ale na individuální volbě jednotlivce a na jeho odpovědnosti se s touto ideou ztotožnit.

O významu národa, státní ideje a společných tradic jako státotvorných elementů se přesvědčujeme i v současnosti. Jejich nedostatek je příčinou kmenových válek v Africe, jejich existence je stimulujícím faktorem původně značně odlišných skupin přistěhovalců v Izraeli. Státnost je hodnota, za kterou občané pokládají i svůj život. Bez tohoto odhodlání a takových obětí nebudou žít svobodně. Zničit definitivně stát zevnitř znamená rozložit státotvornou ideologii, zbavit občany ideje státnosti nebo ji zcela zdevalvovat.

Ukazuje se, že znovu jsme svědky razantních pokusů toho dosáhnout, Prostředkem k tomu jsou opakované útoky některých publicistů na tradice a demokratičnost státní ideje československé a trvalé zpochybňování významu demokratické státní ideje české. Sloužit k tomu má i hanobení zakladatelů československého státu, aby se tím snížila i hodnota československé státnosti pro český národ i evropskou demokracii.

Masaryk podobně jako řada právních teoretiků zdůrazňoval kontinuitu české státnosti jako výraz její stability a samozřejmosti. Státní idea československá měla být zakotvená v této tradici jako idea demokratická “odrakouštěná”. Vítězství pokojné revoluce v roce 1918 mělo napravit neúspěch českého státu po bitvě na Bílé hoře, zakotvený v míru westfálském. Tímto mírem skončily naděje na návrat J. A. Komenského a dalších českých exulantů, kteří z důvodů víry a svědomí museli z vlasti uprchnout. Svoboda myšlení a svědomí (byť relativní) založená i na obecné vzdělanosti, jež byla

tehdy poražena, se měla stát po tři sta letech již plně nosnou ideou nového státu. Ideály americké a francouzské revoluce měly se stát idejemi československými. I výročí tohoto westfálského míru letos vzpomínáme a to jako aktu učiněného na úkor české státnosti, českého exilu a reformační vzdělanosti. Podobně se velmoci dohodly na úkor české demokratické státnosti i v roce 1938. Tato výročí mají symbolický význam pro českou státnost.

Pro někoho jsou symbolem porážky, ponížení a potupy. Pro jiného jsou příležitostí přiklonit se k právu silnějšího bez ohledu na osud národa a jeho nosné hodnoty. Při staroměstské exekuci byli popraveni vedle odbojných politiků i představitelé výkvětu české vzdělanosti, kteří se pro českou státnost angažovali. Za jazyk nebyl přibitý jen rektor Univerzity Karlovy Jesenius, jak o tom psal v době opět pro českou státnost těžké prof. UK J. B. Čapek, ale svobodný duch univerzitní vzdělanosti. Od té doby několikrát se opakoval týž obraz i na Univerzitě Karlově – perzekuce těch, kteří odporovali hubitelům svobodného myšlení a kultury, uskutečňovaná za pomoci fanatiků nové víry i bezohledných kariéristů toužících po moci a bohatství. Po takových porážkách svobody ducha a humanismu se otevřel prostor i pro denunciaci kolegů, lísání se k nové moci, ať již domácí či cizí a posléze – různě dlouhá období devastace vzdělanosti. Vztah politické moci k vzdělanosti národa – k univerzitnímu i obecnému školství a ke kultuře je rozhodujícím ukazatelem charakteru moci.

Na rozdíl mezi vzdělaností reformační a stavem pobělohorským symbolizovaným popravou bývalého rektora Univerzity Karlovy Mistra Jesenia ukazoval po Mnichovu historik a politik profesor UK dr. Kamil Krofta ve své knize Nesmrtelný národ. Ve shodě se Zikmundem Wintrem dokládal, že doba pobělohorská znamenala nejen nucenou emigraci českých vzdělců, ale i drastické omezení nižšího českého školství. Upadal i český jazyk, na jehož ochranu přijal český sněm zákon ještě v roce 1615.

Po Mnichovu i dnes probíhá spor o význam české vzdělanosti, českého jazyka, o problémech demokratizace školství a jejím vlivu na českou státnost, o roli vzdělanosti reformační i o rekatolizaci pobělohorské. Tento spor o hodnoty se promítá i do úvah o historii Univerzity Karlovy...

Tradice a symboly vyznačují státnost, vyjadřují její obsah. Projevuje se to ve státních symbolech, státních svátcích, státních významnáních i v aktech představitelů státu. Profesor UK J. Pekař ve svém projevu na Univerzitě Karlově v roce 1935 ukázal na symbolický čin T. G. Masaryka, když odmítl vstoupit do katedrály sv. Víta a navázat tak na tradice monarchistické a akt státnosti československé založil na nových principech demokratických. Pekař tehdy objektivně ukázal rozdíl mezi svým a Masarykovým pojetím smyslu české státnosti: “Masaryk měl myšlenku národní, v níž já spatřuji nosnou sílu našeho dějinného života, za princip kulturně méněcenný, na rozdíl od ideálu nábožensko-humanitního, jež měl za původní a osnovnou vzpružinu našich dějin – ale byl to právě Masaryk, jenž ideálu českého nacionalismu pomohl k vítězství v míře před tím nikdy nerušené.”

Výňatek

Z publikace „O české státnosti“, prof. JUDr. V. Pavlíček, CSc., vydala Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, Praha 2004

AUTOR: Prof. JUDr. Václav Pavlíček, DrSc.

[ZDROJ](#)